

Školní kroniky

VERONIKA KUTHANOVÁ – BARBORA MACHOVÁ –
EVA ŠIPÖCZOVÁ

O školních kronikách

Pro výzkum tradiční kultury vesnice jsou cenným pramenem také školní kroniky (pamětní knihy škol). Přinášejí informace nejen ze školního prostředí, ale také o životě v obci a okolí. Jsou sondou do způsobu života nejen autorů – učitelů, ale i ostatních členů lokálního společenství. Kroniky byly zakládány v průběhu 19. století, existují však i starší.¹ V českých zemích byly plošně rozšířeny a ve venkovském prostředí často zastávaly roli kronik obecních, masově se objevujících teprve ve 20. století.² Autorem kroniky byl řídící učitel,³ dosazen do dané obce školní správou, mnohokrát pocházející z jiného prostředí.

V současné době jsou školní kroniky uloženy především ve státních oblastních a okresních archívech. Dostupnost školních kronik v regionech České republiky závisí na způsobu jejich archivace. Péči o kroniky byly po přijetí zákona o pamětních knihách obecních v roce 1920 pověřeny obecní úřady státní správy.⁴ Za socialismu se správou kronik a péčí o kronikáře zabývala muzea. Ačkoli měly obce, resp. školy, ze zákona povinnost školní kroniky archivovat,⁵ ne všechny dnes v archívech nalezneme. V průběhu 20. století docházelo k přestavbám budov, rušení škol či jejich přeměně na jiný typ zařízení, a tak se tyto prameny nacházejí také v muzeích, kulturních domech či soukromých sbírkách.⁶ Rada institucí své fondy digitalizuje a zpřístupňuje široké veřejnosti.

V současnosti nemají školy v České republice povinnost vést školní kroniky. Pokud by dnes kronika vznikla jako dokument školy, vztahovaly by se na ní předpisy o archivaci, spisové službě a ochraně osobních dat.

1 Např. Státní okresní archiv Tábor, fond Základní škola Dráčov, zn. f. B 667. *Pamětní kniha školy v Dráčově 1786–1893*; Státní okresní archiv Žďár n. Sázavou, fond Národní škola Dolní Loučky, inv. č. 310. *Školní kronika 1775–1879*.

2 Zákon č. 80/1920 Sb., o pamětních knihách obecních.

3 Dle dobové terminologie také nadučitel, správce školy, ředitel.

4 Zákon č. 80/1920 Sb., o pamětních knihách obecních.

5 Zákon č. 97/1974 Sb., o archivnictví, ve znění zákona č. 343/1992 Sb.

6 Thořová, Věra: *Školní kroniky pražských okrajových obcí jako etnografický pramen*. In: Museum Vivum III. Sborník Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm. Rožnov pod Radhoštěm, 2007, s. 109–118.

Formální a obsahová stránka školních kronik

Nejstarší školní kroniky měly podobu vázaných sešitů vložených v tvrdých papírových deskách formátu A4, který byl o několik centimetrů prodloužen oproti současnému rozměru. Příležitostně se setkáváme i s jiným formátem. Desky byly potaženy papírem, v některých případech také textilem. Počet listů býval různý, od několika stran po více než dvousetstránkové spisy. Stránkování knihy bylo volbou kronikáře. Některé byly dodatečně číslovány nebo foliovány při archivaci. Pramen se cituje obvyklým způsobem – pokud je stránkován, uvádí se strany, pokud foliován, uvádí se folia. V případě, že nejsou uvedeny ani strany ani folia, je vhodné uvést školní rok, ke kterému se citovaný zápis váže, případně název kapitoly (*Historie obce, Historie školy...*).

Školní kroniky byly psané ručně, do konce druhé světové války v českém nebo německém jazyce (dle školy a osídlení) psací latinkou, příležitostně kurentem. Na prvních stránkách obvykle nalezneme popis a historii obce a školy, následují zápisy k jednotlivým školním rokům. Výjimečně kroniky rozdělovaly tematické kapitoly, do kterých se ročně přepisovaly nové záznamy. U novějších zápisů byly vedle samotného textu stále častěji uváděny anotace, které přibližovaly jeho obsah.

Vedle textové složky se v kronikách objevují nákresy a fotografie školních budov, tříd, učitelského sboru nebo portrétní fotografie, výjimečně i fotografie zachycující mimoškolní události. V průběhu světových válek a v meziválečném období učitelé často do kronik vlepovali výstřižky z novin nebo jiné tiskoviny týkající se politických událostí nebo různých nařízení.

Charakter školních kronik se v průběhu historie měnil. Nejstarší zápisy neměly pevně danou strukturu a jejich obsah i forma záležely především na autorech. V roce 1835 bylo vydáno nařízení o založení pamětních knih (kronik) pro všechny obce světské a duchovní vrchnosti s pokyny pro vedení zápisů i osobu kronikáře. Toto nařízení ale nebylo plně následováno.⁷ Až v roce 1870 se v *Řádu školním a vyučovacím*⁸ hovořilo o povinnosti vést pamětní knihu. Konkrétní předpisy a instrukce k obsahu školních kronik byly vydány výnosem č. 28.633 c. k. zemské školní rady 3. února 1892. Účelem bylo sjednotit strukturu zápisů s důrazem na objektivitu. U starších kronik mnozí autoři vytvořili vlastní strukturu, která se mnohokrát podobala pozdějším oficiálním instrukcím. Autoři do textu přirozeně promítali svůj vlastní či tehdejší obecný názor při komentování

7 Pupal, Václav: *Kroniky a kronikáři*. Praha: Národní muzeum, 1985, s. 13; Náplavová, Marie: *Obecní kronika jako etnografický pramen*. Slovácko 44, 2002, s. 9–18.

8 Nařízení ministeria záležitostí duchovních § 33: „*Správce školy odpovídá z toho, aby se v dobrém způsobu chovaly a vedly úřední knihy, a spisy, totiž: kronika a matrika školní, knihy tříd a katalogy, kniha týdnů o tom, čemu se v týdnu vyučovalo, protokoly konferenční, výkazy, které knihy darem došly a jak byly rozděleny atd.*“

nejrůznějších událostí. Zároveň kroniky podléhaly dohledu státní moci, pravidelně je kontroloval okresní školní inspektor. Obě skutečnosti je třeba zohlednit v kritické analýze. Ke konci 19. století, kdy byl vydán pracovní postup a návod pro vedení školních kronik, se ze zápisů začala vytrácet jejich jedinečná pestrost, texty byly do značné míry standardizované a začaly převažovat nestranné popisy událostí. Řada kronikářů se řídila zmíněnými instrukcemi a informací o tradiční kultuře vesnice postupně ubývalo. Společným rysem napříč jednotlivými historickými etapami je loajální vztah ke státnímu zřízení.

V roce 1905 bylo přijato nařízení, aby na každé obecné škole byly vedeny školní kroniky a jiné úřední spisy.⁹ Vedení měl na starosti řídící učitel. Do školních kronik se začaly více zapisovat věci úřední povahy, jako např. předpisy a výnosy školních úřadů nebo učitelské konference. Výnos z roku 1937 zavedl povinnost vedení školních kronik a jiných úředních písemností nejen na školách obecných ale i na školách měšťanských a (třídách) pomocných.¹⁰ Zápisy dostaly chronologické uspořádání a obsah byl rozdělený do tří hlavních oddílů a několika pododdílů,¹¹ opět se kladl důraz na vyloučení polemických a kritických poznámek vůči škole a úřadům, nestrannost a stručnost.

Události roku 1939 znamenaly změnu také pro pisatele školních kronik. Dle nařízení z listopadu 1940 byly kroniky zapečetěny a odevzdány zemským archivům, protože se jejich obsah neslučoval s tehdejší ideologií. Řada kronik byla kvůli strachu z likvidace prohlášena za ztracené. Oficiálně se pak v souladu s protektorátními požadavky zakládaly nové. Po válce byly kroniky z let 1940 až 1945 většinou ponechány samostatně a zapisovatel začal psát nový školní rok do původní kroniky. Často se v původních kronikách objevovaly retrospektivní zápisy, popisující válečné období nebo doslovný přepis válečných let s komentářem.

Po druhé světové válce se s rozvojem muzejní a vlastivědné činnosti začala kronikářům a jejich bohatému dokumentačnímu materiálu věnovat větší pozornost. V 50. letech 20. století vyšly směrnice Ministerstva informací a osvěty, Ministerstva kultury a *Příručka pro kronikáře*, kde byla uvedena nová pravidla psaní kronik a pověřování kronikářů.¹² Předpisy týkající se přímo kronik školních vyšly až v roce 1967 a ukládaly povinnost vedení tohoto písemného dokumentu

9 Čís. 159. Nařízení ministeria věcí duchovních a vyučování ze dne 29. září 1905, § 136. *Virtuální knihovna právních předpisů*. Dostupné z: <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/index.html>, cit. 7. 6. 2013.

10 Školní a vyučovací řád pro školy obecné a měšťanské i pro školy (třídy) pomocné. Výnos ministerstva školství a národní osvěty ze dne 30. července 1937, č. 105.513-I, § 163, 213, 219.

11 Podle § 164: I. Předchozí dějiny školy, pokud jsou prameny k jejich sepsání. II. Stálá data (struktura této kapitoly korespondovala se strukturou z roku 1892, ubyly však oddíly týkající se např. duchovenstva nebo náboženských zkoušek III. Statistické přehledy.

12 Směrnice ministerstva školství a kultury ze dne 30. září 1950, č. 62.838/50-I/2.

pro základní devítileté školy. V zákoně se již nehovořilo o tom, kdo měl kroniku vést. Od 90. let 20. století již zákony vedení školních kronik nenařizují.

Využití školních kronik v etnologii

Oficiální požadavky státu vtiskly kronikám jednotnou obsahovou (postupně i formální) strukturu, která bývala doplňována dalšími informacemi, které zapisovatel považoval za důležité. První strany školních kronik, zakládaných v průběhu 19. a na počátku 20. století, se věnovaly historii a topografii obce. V některých případech byly zápisy podrobné, odvolávaly se na archivní i tištěné prameny (místní farní kroniky, farní topografie G. T. Wolného) a výpovědi nejstarších obyvatel obce. U některých zápisů není možné ověřit, zda učitel nevycházel z jiného již publikovaného zdroje, neboť školní kroniky citace neobsahují.¹³ V úvodu kroniky bývala samostatná kapitola věnovaná historii školy, se seznamem dosavadních učitelů a jejich platů, někdy obsahovala i popis vztahů s místními obyvateli, duchovními aj. Obsahem školních kronik jsou především zápisy k jednotlivým školním rokům,¹⁴ doplněné o vybrané události v obci, zejména o věci vymykající se každodennosti (kriminální činy, epidemie, živelné pohromy a nepříznivé počasí ovlivňující úrodu). Velký prostor zapisovatelé věnovali 1. světové válce.¹⁵ Zápisy ukazují, jak válka a její důsledky, např. hospodářská omezení válečné ekonomiky, přímo zasáhla školu i život v obci.

Se vznikem samostatného Československa došlo k další změně zápisů ve školních kronikách. Meziválečné období charakterizovalo nadšení ze samostatnosti, oslavy demokracie a kult T. G. Masaryka. Obsah nadále reflektoval společensko-politické změny, mezi které patřilo omezení vlivu církve ve školství nebo hospodářská krize ve 30. letech. Kroniky založené v průběhu druhé světové války a z období socialistického Československa byly poplatné dobové ideologii.

Pro etnologii jsou přínosné především kroniky malých venkovských škol. Jsou pramenem pro studium problematiky venkovského školství a socioprofesionálního

13 To je třeba zohlednit při kritice pramene. Ve školních kronikách na Valašsku učitelé např. často čerpali z knih Matouše Václavka, aniž by ho citovali (např. Václavek, Matouš: *Dějiny města Vsetína a okresu vsackého*. Brno: Nákladem Mat. Václavka, 1881).

14 Mezi hlavní témata náleží: počet žáků na počátku a na konci školního roku rozdělený podle pohlaví a náboženské příslušnosti; stav učitelského sboru; změny v duchovenstvu; události týkající se vládnoucí dynastie; náboženská zkouška; školní zahrada a cvičiště; místní a okresní školní rada; inspekce; školní visitace; konference; stavební úpravy; *dobrodinci* a sponzoři školy, péče o chudou mládež; školní výlety a jiné vlastenecké oslavy nebo jiné události důležité pro školu.

15 V době první a druhé světové války byly zápisy doplňovány o celosvětové události, zprávy z bojišť, seznamy odvedených mužů, soupisy odevzdaného proviantu apod. V některých místech škola zcela nebo částečně sloužila vojsku, učitelé byli pověřováni soupisy zásob potravin a žáci zapojováni do nejrůznějších sbírek na pomoc vojákům. V místech, která byla válečnými událostmi zasažena méně, se poznámky omezují většinou pouze na přepis oficiálních zpráv. Válka mnohokrát zasáhla do personálního obsazení školy, když mnoho učitelů nebo otců od žáků padlo v bojích.

postavení učitele v kontextu lokální komunity. Zápisy ukazují průběh školní výuky, její místo v životě převážně rolnického obyvatelstva a materiální podmínky v obci (školní budova, pomůcky, podpora žáků nejchudších vrstev, dary dobrodinců školy apod.). Přinášejí pohled na vesnické společenství očima učitele, ať již se vůči prostředí vymezoval, či se s ním identifikoval. Při popisu situací, v kterých byl učitel zainteresován nebo byl vnějším pozorovatelem, poskytují obraz vztahů mezi obecní správou, školními institucemi, církevními zastupiteli a samotnými obyvateli obce. Učitelé komentovali např. výši platu svého a svých předchůdců nebo vyjadřovali svoje názory ohledně proměn školních zákonů a nařízení. Žitou každodennost učitelského povolání tak doplňovala reflexe oficiálního státního přístupu. Obraz venkovského učitele doplňují informace o průvodním zaměstnání, které až do druhé poloviny 19. století učitelé běžně zastávali.¹⁶

Ve školních kronikách nalezneme rozmanité historické a etnografické údaje – historický vývoj správy panství a farnosti, pod které obec patřila, způsob obživy obyvatel, podobu osídlení, počet domů a hospodářských zvířat, sociální stratifikaci, pověsti o vzniku sídla, etymologické pověsti, místní názvy. Řidčeji obsahují informace o místním lidovém oděvu, stravě, povaze obyvatel nebo folkloru. Rekonstrukce nebo stavba nové školy byly v životě lokálního společenství důležitými momentem, kroniky proto obsahují podrobné záznamy o ceně a množství užitého materiálu nebo o době výstavby. Záznamy o přestavbách nebo stavbách nových školních budov mohou přiblížit tradici místního stavitelství, dispozici domu, topeniště či dobovou střešní krytinu.

Pamětní knihy škol představují vhodným pramenem ke studiu nových festivit jako byly státní svátky,¹⁷ slavnost vánočního stromku, nebo školního divadla, které bývalo propojeno s ochotnickým divadlem a s oslavou církevních svátků (svěcení kostela, kaple, nové školní budovy, biřmování aj.). Nepochybně jsou také sondou do kultury dětí i institucionalizované kultury *pro děti*.

Ikonografické prameny jsou ve školních kronikách málo početné. Kresby nebo grafiky se vyskytovaly sporadicky, častěji se setkáme s fotografiemi a nákresey půdorysů staveb. Fotografie školní budovy a tříd učitelů jsou dokladem dobového stavitelství a oděvu. Přestože od konce 19. století zaznamenáváme ústup tradičního oděvu, v mnoha regionech se i v první polovině 20. století žáci fotografovali ve svátečních krojích. Fotografie zachycovaly různé školní události (divadelní představení, školní výlet) a výjimečně i jiné události, např.

16 Do 19. století učitelé často pocházeli z řad řemeslníků, např. tkalců, nebo byli vysloužilými vojáky, hospodskými apod. Kromě učitelského povolání bývali často zvoníky, varhaníky, obecnými písaři, mívali na starost sčítání lidu apod. Postupem času se vedlejšími povoláními přestávali věnovat.

17 Analyzovat lze nejen způsob slavení, ale i vliv na budování historické paměti, národní identity a vlastenectví či manipulace s minulostí prostřednictvím různých politických zřízení a ideologií.

svěcení místního kostela nebo obydlí po požáru. Po 2. světové válce se fotografie vyskytovaly častěji a měly různorodější motivy.

Literatura o školních kronikách

Literatura zabývající kritickým rozbořem školních kronik jako etnologického pramene je relativně málo obsáhlá. Stručnou charakteristiku uvádí Rudolf Neuhöfer v *Pedagogické encyklopedii z roku 1939* a Václav Pubal v souhrnné příručce *Kroniky a kronikáři*.¹⁸ Tiskem také vyšlo několik soupisů školních kronik.¹⁹ Přestože bylo publikováno několik studií o možnostech využití školních kronik v etnologickém bádání,²⁰ hlavní pozornost jim věnuje historiografie. Pokud budáme dějiny obce nebo regionu, je přirozené, že studujeme všechny dostupné prameny. Josef Petráň v rozsáhlé mikrohistorické fresce *Dějiny českého venkova v příběhu Ouběnic* čerpal např. z místní školní kroniky informace o životě učitele, jeho působení v obci a sociálním postavení v lokálním společenství.²¹ Právě pro výzkum života lokálních společenství vesnic ale i dopadu tzv. velkých dějinných událostí na ně mohou školní kroniky představovat neocenitelný pramen.²²

Pamětní knihy škol jsou jedním ze základních pramenů pro historiky školství. Jan Trojan v monografii *Kantoři na Moravě a ve Slezsku v 17. až 19. století*,

18 Neuhöfer, Rudolf: *Kronika*. In: Chlup, Otakar – Kubálek, Josef – Uher, Jan (eds.): *Pedagogická encyklopedie*, II. díl. Praha: Novina, 1939, s. 24–25; Pubal, Václav: *Kroniky a kronikáři*. Praha: Národní muzeum, 1976, s. 18. Dále viz vybrané příspěvky ze *Zpravodaje pro obecní kronikáře a vlastivědné pracovníky. Kroniky a kronikáři. Zpravodaj pro obecní kronikáře a vlastivědné pracovníky*. Dostupné z: <http://regionplus.cz/kronika/index.php>, cit. 3. 6. 2013 a dalších regionálních serverů, např. *Místní kultura. Magazín pro kulturní život v místech a regionech*. Dostupné z: <http://www.mistnikultura.cz/kroniky-kronikari>, cit 3. 6. 2013.

19 Viz např. Matouš, Václav: *Německé školní kroniky z Olejnice v Orlických horách z let 1861–1936*. Panorama 6, 1998, s. 65–70; Jarolímková, Jaroslava – Sovadina, Miroslav: *Školní kroniky na okrese Česká Lípa*. Bezděz 12, 2003, s. 367–389; Křížanová, Jarmila: *Soupis školních kronik olomouckého okresu uložených ve Státním okresním archivu v Olomouci k 31. prosinci 2002*. Olomoucký archivní sborník 1, 2003, s. 11–35; Minaříková, Heda: *Soupis školních kronik olomouckého okresu uložených ve Státním okresním archivu v Olomouci k 31. prosinci 2000. I. část*. Ročenka OAO 9 (28), 2000 (vyd. 2001), s. 20–39; Minaříková, Heda – Křížanová, Jarmila: *Soupis školních kronik olomouckého okresu uložených ve Státním okresním archivu v Olomouci k 31. prosinci 2000. II. část*. Ročenka OAO 10 (29), 2001 (vyd. 2002), s. 38–59.

20 Mlateček, Karel: *Lid je tu dobrý; vzdělání nemiluje. Obraz života venkovského lidu na Vyškovsku a Břeclavsku na přelomu 19. a 20. století ve školních kronikách*. In: Museum Vivum III. Sborník Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm. Rožnov pod Radhoštěm, 2007, s. 87–92; Thořová, Věra: *Školní kroniky pražských okrajových obcí jako etnografický pramen*. In: Museum Vivum III. Sborník Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm. Rožnov pod Radhoštěm, 2007, s. 109–118; Zdráhal, Václav: *Školní kroniky z období První světové války jako pramen k poznání každodennosti na Prostějovsku*. In: Museum Vivum III. Sborník Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm. Rožnov pod Radhoštěm, 2007, s. 201–212.

21 Petráň, Josef: *Dějiny českého venkova v příběhu Ouběnic*. Praha: Lidové noviny, 2011, s. 363–369.

22 Svatoňová, Stanislava – Štíla, Jaroslav – Zimmermann, Petr: *Válka roku 1866 na Královhradecku pohledem současníků: výbor z obecních, farních a školních kronik regionu*. Hradec Králové: Okresní archiv Hradec Králové, 1991.

založené kromě studia školních kronik na rozsáhlém výzkumu děkanských matrik a školských fasí v několika moravských okresech, představuje komplexní pohled na osobnost učitele.²³

Pro dějiny školství, mikrohistorický pohled na osobnost učitele i pro etnologický výzkum života lokálních společenství jsou přínosné také osobní vzpomínky a paměti, které učitel někdy zapisoval do kroniky, či mimo ni. Několik takových pamětí vyšlo v edici.²⁴ Ukázky ze školních kronik se objevují zatím jen sporadicky také v periodickém tisku,²⁵ moderní knižní edice zatím vydána nebyla.²⁶ V posledních letech se v rámci digitalizace archivních pramenů začíná digitalizovat a zpřístupňovat také školní kroniky.²⁷

Od roku 2012 se pramenou excerpeí moravských školních kronik z 19. století zabývá projekt Ústavu evropské etnologie FF MU, ve kterém byly dosud zpracovány kroniky okresů Vsetín, Zlín, Znojmo, Uherské Hradiště, Žďár nad Sázavou a Blansko.²⁸

23 Trojan, Jan: *Kantoři na Moravě a ve Slezsku v 17.–19. století*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 2000.

24 Např. Kožíšek, Adolf: *Kytice vzpomínek řídicího učitele*. Slaný: Patria – společnost pro ochranu kulturního dědictví, 2011; Metelka, Věnceslav: *Ze života zapadlého vlastence*. Praha: Vyšehrad, 1982; Čermák, Kliment (ed.): *Paměti kantora Tomáše Jurna*. Čáslav: Nákladem vlastním, 1904; Slaměnik, František: *Vzpomínky starého učitele*. Zábřeh: Družstvo knihtiskárny, 1907; Víták, Antonín Konstantin: *Paměti starého učitele-vlastence, persekucí postiženého*. Praha: F. A. Urbánek, 1902 a 1904; Kosina, Jan Evangelista: *Život starého kantora*. Olomouc: R. Promberger, 1899.

25 Viz např. Fišer, Zdeněk: *Školní kronika Eduarda Bublíka ze Zdounek*. Vlastivědný věstník moravský 53, 2001, s. 153–165; MV: *Kronika naší školy – školní rok 1947/48*. Profil 21, 2011, č. 5, s. 17; Skutil, Jan: *Mrštíkova kronika školy v Divákách*. Vlastivědný věstník moravský 36, 1984, s. 104–106; Viz také Kneidl, František: *Paměti škol okresu Karlínského: soudní okresy Karlín a Brandýs n. L. od nejstarších časů, zvláště však od r. 1848 až do r. 1898*. Karlín: Okresní školní rada v Karlíně, [1898?].

26 V první polovině 20. století vyšly tiskem kroniky středních škol: Kramoliš, Čeněk: *Kronika dívčí školy rodinné a živnostenské v Hranicích za školní roky 1912–1926*. Hranice: Nákladem vlastním, 1926; Hejkal, August: *Školní kronika Masarykovy pokusné diferencované školy měšťanské ve Zlíně za prvních deset let od r. 1929 do r. 1939*. Zlín: [Masarykova pokusná diferencovaná škola měšťanská], 1939.

27 Na internetu nalezneme digitalizované školní kroniky ze Státního oblastního archivu v Třeboni. *Digitální archiv. Státní oblastní archiv v Třeboni*. Dostupné z: <http://digi.ceskearchivy.cz/DA?lang=cs&menu=0&doctree=1k>; Státního oblastního archivu v Plzni. *Porta fontium. Bavorsko-česká síť digitálních historických pramenů*. Dostupné z: <http://www.portafontium.cz/>; Zemského archivu v Opavě. *Archivní Vademecum Zemského archivu v Opavě*. Dostupné z: <http://vademecum.archives.cz/vademecum/>. Školní kroniky zpřístupňují i samotné obce, např. školní kronika z Hraběšic (1948–1986). *Školní kronika*. Dostupné z: <http://www.hrabesice.eu/skolni-kronika>; z Boru (1961–2011). *Školní kronika*. Dostupné z: <http://web.zsbor.cz/skolni-kronika>; z Květné (1910–1956). *Školní kronika Květná*. Dostupné z: <http://kubela.ic.cz/kvetna/album/#slides/kronikak%20001.jpg>; z Cidlina (1912–1959). *Školní kronika jednotřídní expositurní školy obecné 1912–1959*. Dostupné z: <http://www.cidlina.eu/storage/zaklad/sk.pdf>; vše cit. 3. 6. 2013.

28 Projekt *Geografický informační systém tradiční lidové kultury na Moravě v letech 1750–1900* (GISTraLiK) se realizuje v rámci Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI). Řešitelem projektu je Ústav evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Dostupné z: <https://gistralik.muni.cz>.

Transliterace zápisu ve školní kronice obce Seninka (založená roku 1883)

Státní okresní archiv Vsetín, fond Základní devítiletá škola Seninka (1878–1976), nezpracováno, nepaginováno.

První strana textu kroniky [s. 4]: úvodní část textu o dějinách obce. Ukázka obsahuje etymologickou pověst. Způsob psaní ukazuje nedůvěru pisatele, učitele Antona Šabackého v lidové podání. Konkrétní historické informace učitel pravděpodobně čerpá z jiných pramenů.

„Dějiny obce

*Původ obce aneb uvedení času,
kdy se o ní poprvé zmínka činí; –
nejdůležitější osudy a události v chrono-
logickém počátku; – počet obyvatelstva.*

*Obec Seninka má jméno své
od potoka Seninky, který jí protéká a vlé-
vá se do řeky Senice (na níž leží osada Senica).
To mínění, že jméno Seninka pochází
od ‚senníků‘, které prý tu snad (?) kdysi
bývaly, nezdá se pravdivé, jelikož není zde
velikých luk, na jakých se ‚senníky‘ stavi-
vají; pak by se také psalo a vyslovovati
muselo ‚Senninka‘. –*

*Jméno
obce.*

*Kdy osada Seninka založena by-
la, není známo; připomíná se však již
roku 1503, jakožto část panství Vsetína.
Pánem Vsetína byl tehda Jan Kuno z Kun-
štátu. Dle urbáře z roku 1659 bylo tehda
v Senince mimo fojta (dědičného rychtáře.)
9 gruntovníků, 6 podsedníků a několik
podlúdníků (hoferů). Byli povinni odvésti
na Vsetín každoročně celkem 55 zl. 11 grošů,
1 denár, 392 vajec, 33 ½ míry ovsu, 12 ½ husy,
39 slepic a 2 jeřábky. – [...]“*

Dějiny obce.

Převod obce aneb uvedení času, kdy se o ni poprvé zminka činí; — nejzákladnější osudy a události v chronologickém pořádku; — počet obyvatelstva.

Obce Seninka má jméno své Jméno obce.
od potoka Seninky, který jí protéká a plí-
vá se do řeky Senice (na níž leží osada Senice).
To mínění, že jméno Seninka pochází
od „senníků“, které prý tu snad (?) kdysi
bývaly, nedaří se pravdivě, jelikož není zde
velikých luk, na jakých se „senníky“ stá-
vají; pak by se také psalo a vyslovovati
muselo „Senninka“. —

Kdy osada Seninka založena by-
la, není známo; přiromina se však již
roku 1508. jakožto část panství Všetína.
Panem Všetína byl tehda Jan Hluno z Kun-
štátu. Ve urbáři z roku 1650. bylo tehda
„Senince mimo lojta (diciónního vychytání),
9 gruntovníků, 6 podsedníků a několik
podlédníků (hojníků). Byli povinni odvésti
na Všetín každoročně celkem: 55 zbl. Hrnův,
5 dnův, 392 vajec, 33½ míry ovesa, 12½ husy,
30 slepic a 2 jehádky; — Jména těch 15 ti

V rámci obecných informací o obci se učitelé věnovali i popisu etnografických reálií. Ukázka [s. 29] obsahuje popis „starého valašského kroje“. Učitel zde pravděpodobně čerpal z jiného zdroje (struktura textu se nápadně podobá kapitole o kroji z knihy Matouše Václavka *Moravské Valašsko: lidopisné obrazy příspěvkem ke kulturním dějinám českým*, 1894).

„Nebude myslím od místa, když zmíním-li se též o starém kroji valašském, který bohužel hyne zároveň i s jinými kroji moravskými. Mužové nosili košili se širokými otevřenými rukávy, majíce ji na ramenou a při rukou modrými nitmi vyšitou; lémeček při krku je rovněž vyšit a žlutou jehlicí se zapíná. Patě přiléhají těsně k nohám, zapínajíce se dole haklíky a jsou ze sukna bílého (na všední den nebo modravého (na svátek). Vesta sluje brunček, obyčejně červená, lemovaná zelenými šnurkami. Svrchní šat sluje župica a sahá až po kolena a je buď z bílé, nebo hnědé huně. Brunček a župica se nezapínají. Hlavu pokrývá širák; obuvi jsou papuče huněné, na lýtkách haklíky spjaté, jež se nosí v zimě a v létě.“